

l. když tu nejde o proces nějakého pohlcování z té či oné strany, soudobé tendence k vzájemnému ovlivňování a prostupování mají ovšem obrovský význam, který dokonce překračuje hranice daných oblastí: jazzu se zde dostává prostředek a možnost, jak vybědnout z hrozící sterility a bezperspektivnosti, pop music zase získává nesčetné podněty strukturální a hlavně novou dimenzi tvořivosti i alespoň částečně antikomerčnosti. A nejde tady jen o to, že ze sterility a přílišné ezoteričnosti se osvobozuje jazz; jde o to, že určitých negativních rysů se zde zbavuje estaticky hodnotný, umělecký projev vůbec. A jde také o to, že se tu objevují náznaky, zárodky ještě širších syntéz, jež musí být protipólem analytických sond a až do osamocení a k ztrátě souvislosti jdoucího experimentování v rovině jednotlivých složek hudební řeči. A nakonec, obrazně řečeno, po pokusech o syntézu jazzu se sousedem vlevo, s vážnou hudbou, musely přijít pokusy o syntézu se sousedem na opačné straně... (Na festivalu do této kategorie patřil zejména Klaus Doldinger.)

Snad bude na místě i malé věcné zpravidání o podnětu těchto řádek, pražském jazzovém festivalu. Nuže, byl v pořadí již sedmý, konal se (jako ostatně vždy v posledních ročnících) pod patronací podniku Hudební nástroje, zúčastnila se ho řada zahraničních souborů a hudebníků a poněkud menší počet než druhy zahraničních publicistů apod., jeho páteří byly čtyři koncerty tradičně konané v Lucerně (22.—25. října), celkem vystoupilo čtrnáct souborů, dále se konala noční jam sessions v Redutě (ojediněle též ve Viole v Divadle Jary Cimrmana), významnou součástí festivalu byl koncert druhý, koncipovaný jako oslava pětadvacátého výročí osvobození Československa sovětskou armádou (jeho hlavním bodem bylo vystoupení orchestru složeného z předních jazzmenů ze socialistických zemí; aranžérem a dirigentem byl náš Václav Zahradník; celý počin lze hodnotit jako úspěch). Některé další momenty: Bromův orchestr, slavící třicáté výročí své činnosti, dostal cenu Jaroslava Ježka, kterou uděluje hl. m. Praha, v první den festivalu se konala vernisáž armstrongovské výstavy v Divadle hudby, pro onemocnění

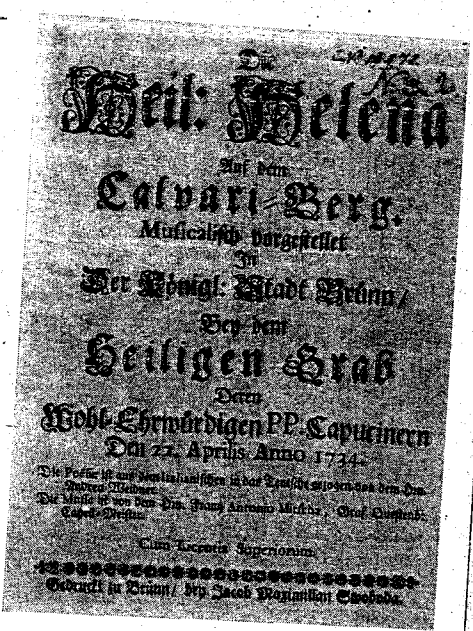
Pavla Blátného bohužel odpadl jeho ohlášený a zvědavě očekávaný workshop, po festivalu (28. 10. v Divadle J. Cimrmana) vystoupil ještě jednou nejavantgardnější soubor festivalu, Trio Johna Surmana, zájem publika byl tradičně velký, ohlas — až na poslední, žel, málo zdařilý koncert velmi srdečný a rovněž i zajímavý (překvapivý úspěch free jazzových koncepcí Surmana a Stivína, nepřekvapivě, avšak zasluženě i Buddy Richel).

Tady jsme již u hodnocení. Heslovitě stručně: Největší zájem se předem obracel na americký big band Richův; ukázalo se, že právem, neboť „neoswingová“ koncepce zde byla umělecky zcela přesvědčivá a prostě řečeno, účinná strhující. Dalšími magnety byl západoněmecký kvartet Klause Doldingera, Chris Barber s výbornou zpěvačkou Ottilií Pattersonovou a angloamerické Trio J. Surmana. Řečeno sportovní hantýrkou, favorité vyšli; z outsiderů se skvěle uplatnil a mezi špičku pronikl především Jiří Stivín. Stivín představuje mladou generaci našich jazzmenů; jeho trio (zatím v něm zcela převažuje jeho osobnost) přijalo koncept free jazzu, ovšem s tím, čemu jsem kdysi říkal „specificky česká odchylka“ a co bývá v našich hudebních dějinách charakterizováno jako tendence k určitému zjednodušování, důraz na melodiku, sklon k výrazovosti (vzdálené ovšem krajních poloh a křeče) atd. Vedle dalších souborů, jež tvořily festivalový průměr, byla i některá vyslovená zklamání: tentokrát jinak tak chválený Polák Nahorny, Schönfeldovo trio z NDR (free jazz ve zcela sterilní podobě), kodaňský rozhlasový big band (dokonce s americkým leadrem), který navíc naneštěstí uzavíral celý festival.

Pražské jazzové festivaly mají svou tradici a mají i své příznačné rysy. Pozoruhodné je, že ač jsou chápány a koncipovány jako kulturní, umělecká událost, přece neskouzly k nějakému akademismu, jemuž se jazz — naštěstí — povětšinou tak vzpírá. Sedmý ročník festivalu lze rozhodně považovat za výrazný úspěch a za příklad vhodných přístupů k oblasti tak specifickým, k nimž patří například právě jazz.

VLADIMÍR TELEC

# Stará libreta a míčovská otázka



Na titulních stránkách starých tištěných libret často nalézáme různé historicky zajímavé údaje; někdy zcela nové, neznámé — jindy jen takové, které buď hlouběji dokládají známá už fakta nebo zase potvrzují či vyvracejí uznávané dosud hypotézy.

Radu podnětů k úvaze hudebního historika lze objevit i v novém nálezu starých tištěných libret z 18. století, z nichž jedno dokonce svým titulním textem naznačuje, že by jím mohlo doclava Míča. Vzhledem k faktu, že značná část jeho skladeb se nedochovala<sup>1)</sup>, může tento objev o německy psané libreto, které pochází z brněnské tiskařské proveniencí. Je uloženo v knihovně benediktinského kláštera v Rajhradě u Brna<sup>2)</sup> a nese toto titulové znění: „Die Heil. Helena Auf dem Calvari-Berg. Musicalisch vorgestellt in der Königl. Stadt Brunn, Bey dem heiligen Grab Deren Wohl-Ehrwürdigen P. P. Capucinern Den 22. Aprilis Anno 1734. Die Poesie ist aus dem Italienischen in das Teutsche gezogen von dem Herrn Andrea Weidner. Die Music ist von dem Herrn Franz Antonio Mitscha, Graf Questenberg, Capell. — Meister. Brunn, Jacob Maximilian Swoboda.“<sup>3)</sup>

Titulní strana libreta oratoria „Sv. Helena na Kalvarii“ nám tedy zřetelně naznačuje, že autorem hudební skladby je jaroměřický skladatel František Václav Míča, i když na materiálu je skladatel uveden jako „Franz Antonio“, což bylo za života Fr. V. Míči běžnou zvyklostí. Teprve novodobé historické bádání o osobnosti jaroměřického skladatele upřesnilo jeho křestní jména na podobu: František Václav.

Tento „libretní“ historický materiál může sice dokládat důležitou skutečnost, že F. V. Míča je opravdu skladatelem jmenovaného oratoria, ale což, jestli je to vydavatelský nebo tiskařský omyl? I to může být pravděpodobné!

Vladimír Helfert ve své obšírné historické práci „Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice z hraběte Jana Adama z Questenberku“<sup>4)</sup> píše: „Konečně provedeno toho roku [1733 v Jaroměřicích] oratorium. Tentokrát ale nemáme zprávy o obvyklém spolku, nýbrž o velkém oratoriu. V únoru 1733 podává Jan Petr z Ghelen účet za 300 exemplářů „deutsches Oratorium

betitelt: die heil. Hellenen auf dem Calvariberg.“ Text byl vytištěn také italsky, provedení bylo ale německé a došlo k němu o velikonocích u Božího Hrobu. Oratorium toto jest pravděpodobně tožné s Caldaroým oratoriem „Sta. Elena al Calvario“ (text Metastasiův), jež provedeno ve Vídni u cfs. dvora 20. března 1731.“

Vladimír Helfert je tedy té domněnky, že v Jaroměřicích zaznělo v podání tamní zámecké kapely stejnojmenné oratorium avšak italského skladatele Antonia Caldary, v té době žijícího ve Vídni.

Ovšem další Helfertova zmínka<sup>5)</sup> je ještě méně určitější: „Oratorium, které opakovaně tohoto roku [1734] z roku předchozího, bylo „S. Elena al Calvario“. Provedeno bylo při Božím Hrobu, tentokrát italsky.“<sup>6)</sup>

Shodou okolností bylo provedeno ve stejném roce i ve stejný den; tak totiž zní i poznámka o provedení díla na nalezeném libretu: „Den 22. Aprilis Anno 1734“.

Významově neurčitá Helfertova zmínka o provedení oratoria „Sv. Helena“ v r. 1734 dovoluje vzhledem k novému materiálu nyní vyslovit domněnku, že jak v Jaroměřicích, tak i v Brně, mohlo být ve zmíněném roce skutečně provedeno jedací a totéž oratorium (skladba), například nám dosud neznámé oratorium Fr. V. Míči, o kterém nalezené libreto hovoří.

Uvedení jména jaroměřického skladatele Fr. V. Míči na tištěném libretu je sice nesmírně zajímavá historická poznámka, avšak — vzhledem k naší historiografické zkušenosti — není ještě natolik bezpečnou zprávou, která by mohla naprosto jednoznačně a s pravou historickou původností doložit Fr. V. Míču jako skladatele jmenovaného oratoria. K potvrzení autorství bude zapotřebí ještě další průzkumný materiál. Získanou zprávu musíme zatím posuzovat zdrženlivě a víceméně hypoteticky.

Nicméně však i tato, byť zatím hypotetická zpráva, dává nám podněty k dalšímu historickému bádání na poli míčovské problematiky.

Nalezené libreto, o němž jsem se dosud zmiňoval, nás svou poznámkou o provedení oratoria „Sv. Helena na hoře Kalvarii“ uvádí i do historického prostředí kapucínského kláštera v Brně, o němž z hlediska hudebního toho dosud mnoho nevíme.

Citované libreto nám ovšem dále napovídá, že Míčovy chrámové, resp. oratorní, skladby zaznívaly za jeho života častěji i na různých místech území Moravy, mimo okruh Jaroměřic nad Rokytinou.

Například další nalezené tištěné libreto Míčova sepokra „Die beschuldigte Unschuld, Oder Der vor das Gericht geführt-geurtheilt — und endlich zum Todt verdammte Welt-Erlöser, Begleitet von Mitleyden — tragender Menschlichen Seele, Zu Ehren dass leydenden Heylands, und Musikalisch Vorge stellt, In der Königlichen Haupt-Stadt Ollmütz, Bey dem Heil. Grabe deren Wohl-Ehrwürdigen P. P. Capucinern, Den 14. Aprils 1729. Die Music von Herrn Frantz Antonio Mitscha. Gedruckt in der Ollmützenischen Buchdruckeray“<sup>7)</sup> bylo podle citace data provedeno, což je velmi zajímavé, ve stejném roce v Olomouci jako původní jaroměřická premiéra.<sup>8)</sup> A totéž dílo zaznělo o rok později (1730), opětně ve velikonočním týdnu (na Zelený čtvrtek) zase v chrámu kláštera kapucínů dne 6. dubna 1730 v Brně.<sup>9)</sup>

A ještě libreto jiného Míčova sepokra (z r. 1730) „Oeffter Anstoss, Des Zum Berg Calvariae im Geist aufsteigenden Wandernern; Auf die Stimm des Leydenden Heylands [...] musikalisch vorgestellt bey deren P. P. Capucinern zu Brünn, bey dem Heil. Grab, am den Grünen Donnerstag Anno 1731. Die Music ist von H. Frantz Antonio Mitscha, Ihro Hochgräflich, Excellenz Herrn Grafen von Questenberg Cammer-Dienern, und der Music Directora“<sup>10)</sup> naznačuje, že skutečně poměrně často docházelo k provozování Míčových oratoriích a sepokrových skladeb mimo Jaroměřice, jak z výše uváděných titulů libret poznáváme, například v Brně<sup>11)</sup> a v Olomouci.

Tyto historické zprávy celkem přesvědčivě dokládají, že promlání Míčových děl do celého moravského hudebního dění bylo za života Fr. V. Míči dosti častým zjevem. Lze soudit, že se tak stávalo asi pod přímým vlivem jaroměřického hraběte Jana Adama z Questenberku.

A konečně další historické zprávy, sebrané z tištěného „libretního“ materiálu, otevírají pohled na ty děje questenberské kapely, které sledoval ve zmíněném spise již Vladimír Helfert.<sup>12)</sup> Také poslední libreto z nálezu, pocházející rovněž z knihtiskárny brněnské tiskaře J. M. Svobody, podává zajímavou zprávu:

„Il martirio della madre de' Macabei Morta [...] azione sacra per musica a 6 voci Da cantarsi in Bruna nella Quadragesime dell' A. 1736 Nella Chiesa di S. Michel' Angelo de' Padri Praedicatori. Per Ordine di Sua Eccellenza, il Signor Giovanni Adamo Del S. R. I. Conte di Questenberg, Attuale consigliere di Statto [...] Da' suoi Virtuosi di Camera. La Poesia a del Sig. Antonio Maria Luchini. La Musica e del Sig. Francesco Conti [...]“<sup>13)</sup>

Na citovaném textu zjišťujeme, že r. 1736 bylo v Brně v postním období (quadragesima) před velikonocemi provedeno oratorium „Il martirio“ italského skladatele Francesca B. Contino „z rozkazu“ hraběte J. A. z Questenberku vlastní hraběcí kapelou („da suoi Virtuosi di Camera“). To dokládá, že jaroměřická zámecká kapela v čele s maěstem Fr. V. Míčou „hostovala“ v Brně a v jistý den r. 1736 provedla v chrámu sv. Michala Contino oratorium.

Podle tituluho listu libreta můžeme soudit, že hrabě z Questenberku měl na provedení osobní účast. Tak se domníval i brněnský historik Christian D'Elvert: „Auf seine [J. A. z Questenberku] Veranstaltung wurden manche grosse Oratorien zu Brünn mit vielen Ruhme aufgeführt,“<sup>14)</sup> o čem V. Helfert zase pochybuje, když praví:<sup>15)</sup> „Ovšem, měl-li hrabě na provedení těchto oratorií přímé účastenství, jak míní D'Elvert, jest více než pochybné, zvláště když máme zjištěno, že oratoria uváděna zde byla kardinálem ze Schratzenbachu. Není ovšem vyloučeno, že měl vliv na výběr oratorií, neboť zastoupení Caldaro a neapolské školy odpovídalo osobnímu vkusu hraběte, ale je to pouhý dohad.“<sup>16)</sup>

V itinerární cestě<sup>17)</sup> jaroměřického hraběte zjišťujeme, že Questenberk pobyl několikrát r. 1736 v Brně. Je tedy možné, že město mohl se svou kapelou navštívit třeba ve dnech 11. až 16. března 1736, jak zaznamenalá itinerář; to by nakonec časově odpovídalo postnímu období (quadragesima), uvedenému na nalezeném libretu. K provedení oratorní skladby mohlo například dojít v neděli 11. března 1736 (tj. ve čtvrtek neděli [Laetare] po devítiku).<sup>18)</sup>

Tyto historické zprávy, i když sporadické a kusé, sesbřrané za starých tištěných libret, mají jistou historickou zajímavost. Jsou dalšími stopami historických dějů míčovských (nebo můžeme říci i questenberské) hudební kultury, jejíž historická závažnost a důležitost nespočívá jen v izolovaném okruhu zámecké rezidence v Jaroměřicích nad Rokytinou, Vladimír Helfert rozsah tohoto významu jaroměřické hudební kultury cítil a také ve svém, zde již několikrát citovaném spisu, naznačil. Jde však nyní o to tuto předpokládanou skutečnost dokázat. Historické zprávy, vyjmuté ze starých tištěných libret, jsou k této problematice jistým, byť jen malým, příspěvkem.

1. Bohumír Štádroň v hesle „František Václav Míča“ v Československém hudebním slovníku osob a institucí (sv. 2). Praha, 1968.
2. Signatura: R. P. I. dd. 1., adl. 2. — Od roku 1950 je klášterní knihovna pod správou Universitní knihovny v Brně.
3. Libreto vyšlo tiskem pravděpodobně v r. 1734.
4. Vladimír Helfert: Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice za hraběte Jana Adama z Questenberku. Praha 1916, str. 312.
5. V. z. str. 314.
6. Oratorium na stejnojmenný název: „Sta. Elena al Calvario“, zkomponoval kromě Antonia Caldary (1870–1736) také Leonardo Leo (1694–1744) a pravděpodobně i Francesco Bartolomeo Conti (1682–1732). Díla všech tří italských skladatelů zaznívala pravidelně jak v Jaroměřicích, tak i v chrámech v Brně.
7. Libreto je rovněž uloženo v klášterní knihovně benediktinů v Rajhradě, a to pod signaturou: R. P. I. d. l. a., přív. 14. Tiskem vyšlo pravděpodobně r. 1729.
8. Vladimír Helfert: Hudební barok na českých zámcích. Praha 1916, str. 102–103.
9. Tištěné libreto „Die beschuldigte Unschuld“ je v textovém znění zcela shodné s olomouckým vydáním libreta až na důležitou poznámku na titulu straně, týkající se provedení sepokra. Běžnějším vydání libreta (tiskař: Jacob Maximilian Swoboda) vyšlo patrně v roce provedení skladby (1730). Provedení zaznamenaná brněnské libreto: Zu Brünn vorge stellt, Bey dem Heiligen Grab, deren Wohl-Ehrwürdigen P. P. Capucinern in der Heiligen Chrah — Wachen 6. Aprilis, Anno 1730. Libreto je také uloženo v knihovně kláštera benediktinů v Rajhradě pod signaturou: R. R. e. 45, adl. 7. — V této knihovně můžeme nalézt i obdobné libreto Míčova díla „Die beschuldigte Unschuld“, které bylo rovněž provedeno v Brně u kapucínů, ale s datem pozdějším „Den 2. Aprilis 1733“, vydané u známého už J. M. Svobody. Toto libreto přináší ovšem pochybný údaj o skladateli. Uvádí, že sepokra je dílem vídeňského skladatele Johanna Georga Orsiera. — Signatura libreta, uloženo v knihovně benediktinů v Rajhradě: R. Z. f. 18, adl. 7.
10. Tsk libreta pochází z tiskařské dílny Jana Maximiliana Svobody v Brně. Bylo vytištěno (vydáno) asi v roce provedení skladby, tj. 1731. — Libreto je též uloženo v knihovně benediktinů v Rajhradě pod signaturou: R. Z. f. 18, adl. 8.
11. Klášter kapucínů v Brně, o jehož bohatém kulturním životě svědčí zachovaná velká knihovna zejména jeho oborového složení, poukazujícího na široký kulturní a vědecký zájem i rozhled příslušníků konviktu, již v první polovině 18. století patrně i bohatým hudebním životem. Již prostřednictvím těchto libret si můžeme užít určitý obraz o hudebním provozu. Ze starého notového materiálu 18. století kapucínského kláštera se po dnešní čas zachovalo jen nepatrné torzo, které nyní chová Hudebně historické oddělení Moravského muzea v Brně.
12. Vladimír Helfert: Hudební barok na českých zámcích [I.], strana 143: „Celá kapela měla ale ještě jiné povinnosti, mimo zde uvedené. Hrabě z Questenberku dával si na svých cestách poslati svou kapelu za sebou, aby mohli si dát předvésti opery. Tim jaroměřické kaple dostával se pohyblivostí, není stále upoutána na Jaroměřice a přichází tak ve styk s okolím“.
13. Libreto je uloženo ve fondu knihovny hraběte Chovinských z Veselí nad Moravou, sign. CH. Arch. II. B. 8. Knihovna je dnes deponována pod správou Universitní knihovny v Brně na zámku hr. bat z Collata v Brtnici (Třchova, Brtnice) u jihlavy.
14. Christian D'Elvert: Geschichte der Musik in Mähren und Oesterr.-Schlesien. Brünn 1873. Str. 181.
15. Vladimír Helfert: Hudební barok na českých zámcích [I.], str. 199.
16. Z nálezu dalších tištěných libret (přibližně z let 1721–1737) v Universitní knihovně v Brně po házejících z kněžínských tiskárnských dílen je patrné, že v Brně rovněž zaznívala italská oratorní díla, zvláště též uložena proslulá neapolská škola ze Schratzenbachu prováděná takřka výhradně buď v biskupském chrámu na Petrově nebo v chrámu sv. Jakuba.
17. Vladimír Helfert: Hudební barok na českých zámcích [I.], str. 74: [I.], str. 4. až 28. ledna Brno — [I.], str. 11. až 18. března Brno — [I.], 5. května až 2. června Brno — [I.], 23. června Brno — [I.], 3. listopadu Brno.
18. Srov. Gustav Friedrich: Rukověť křesťanské chronologie. Praha, 1934. Na straně 150–151 zjišťujeme, že velikonoce, resp. Boží velikonoční, byl 1. dubna 1736, a 11. března téhož roku byla čtvrtá neděle po devítiku.